

Економика и управление предприятием

УДК 330.34

Коваленко Олена Володимирівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та організації виробництва
Дніпровський державний технічний університет

Коваленко Елена Владимировна

кандидат экономических наук,
Днепропетровский государственный технический университет

Kovalenko Elena

candidate of economic sciences,
associate professor of economy and organization of production
Dniprovsky state technical university

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

**СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ**

**CURRENT TRENDS OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE
ACTIVITY OF THE ENTERPRISES**

Анотація: Впровадження інновацій та активізація інноваційної діяльності є головним завданням вітчизняних підприємств, стимулом економічного зростання і процвітання держави в цілому. У статті досліджено сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності підприємств, проаналізовано показники, що характеризують сучасний стан інноваційної діяльності, виявлено тенденції змін та причини негативних тенденцій розвитку інноваційної діяльності. Досліджено динаміку змін показників інноваційної діяльності. Сформульовані причини низької інноваційної активності вітчизняних підприємств та шляхи їх подолання. Зроблені висновки про необхідність інноваційної модернізації вітчизняної

економіки та розробці дієвого механізму активізації інноваційного розвитку підприємств.

Ключові слова: інновації, промислові підприємства, інноваційна активність, фактори розвитку, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, аналітичні показники.

Аннотация: Внедрение инноваций, активизация инновационной деятельности является первоочередной задачей отечественных предприятий, стимулом экономического роста и процветания государства в целом. В статье исследованы современные тенденции развития инновационной деятельности предприятий, проанализированы показатели, характеризующие нынешнее состояние инновационной деятельности, отмечены тенденции изменений и причины негативных тенденций развития инновационной деятельности. Исследована динамика изменений показателей инновационной деятельности. Сформулированы причины низкой инновационной активности отечественных предприятий и пути их преодоления. Сделаны выводы о необходимости инновационной модернизации отечественной экономики и разработке действующего механизма активизации инновационного развития предприятий.

Ключевые слова: инновации, промышленные предприятия, инновационная активность, факторы развития, инновационная деятельность, инновационное развитие, аналитические показатели.

Summary: Introduction of innovations and activization of innovative activity is the main task of domestic enterprises, an incentive of economic growth and prosperity of the state in general. In article current trends of development of innovative activity of the enterprises are investigated, the indicators characterizing the current state of innovative activity are analysed, tendencies of changes and the reason of negative tendencies of development of innovative activity are revealed. Dynamics of changes of indicators of innovative activity the Formulated reasons of low innovative activity of the

domestic industrial enterprises and a way of their overcoming is investigated. Conclusions are drawn on need of innovative modernization of domestic economy and development of the effective mechanism of activization of innovative development of the enterprises

Key words: innovations, industrial enterprises, innovative activity, development factors, innovative activity, innovative development, analytical indicators.

Постановка проблеми. Сучасними тенденціями світового розвитку є широке впровадження досягнень передових науково-технологічних розробок, що надає імпульс структурним зрушенням в економіці, стимулюючи виробництво нової наукоємної високотехнологічної продукції.

Умови глобального ринкового середовища диктують необхідність активізації інноваційної діяльності як найбільш ефективного способу підвищення конкурентоспроможності країни і подальшого її розвитку на інтенсивній основі. Логічним обґрунтуванням стратегічного напрямку розвитку, в якому ключова роль відводиться інноваціям, слугують безпрецедентні успіхи високорозвинених країн світу, що стали наслідком практичного впровадження інноваційних моделей розвитку [2]. Так, згідно рейтингу Global Innovation Index серед 127 країн у 2017 році перше місце займає Швейцарія, потім Швеція, Нідерланди, США, Великобританія. Україна за рейтингом Global Innovation Index у 2017 році піднялась з 56 місця на 50. Відповідно, у 2013 році у рейтингу найбільш інноваційно-розвинутих країн Україна займала 71 місце, у 2015 році – 64. Тобто, позитивні тенденції інноваційного розвитку за міжнародними дослідженнями спостерігаються.

Водночас, в Україні досі переважаючими джерелами зростання у промисловості слугували резерви виробничих потужностей, що не були задіяні протягом кризового періоду, і сприятлива зовнішньоекономічна

кон'юнктура. Збереження існуючої моделі розвитку промислового сектору України з орієнтацією на низько технологічні виробництва та експорт може призвести до зниження конкурентних позицій національної економіки і подальшого нарощування технологічного відставання від розвинутих країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку інноваційної діяльності підприємств та її активізації присвячені наукові праці таких відомих вітчизняних вчених О. Алейнікова, О. Амоши, Г. Андрощука, А. Андрюшка, І.Бланка, М.Білик, М.Герасимчука, Ж. Говорухи, І. Зятковського, А.Касича, Г. Кульнева, С. Ковальчук, Л. Федулова, Є. Лазарева, Ю. Шипуліної та інших. Але ці питання, враховуючи їх важливість для розвитку економіки та становлення успішної конкурентоспроможної держави є об'єктом постійного дослідження у працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Активізація інноваційної діяльності підприємств на сучасному етапі визначає конкурентоспроможність в майбутньому, а тому важливим науковим завданням є дослідження показників інноваційної діяльності задля визначення сучасних тенденцій, проблем поточного етапу розвитку та оцінювання перспективних показників цього виду діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб визначити основні тенденції розвитку інноваційної діяльності та, перш за все, проблеми розвитку доцільно дослідити загальні показники інноваційної діяльності на макро- та мікрорівнях.

Рівень активізації інноваційного розвитку підприємств характеризують наступні показники:

- 1) питома вага підприємств, що впроваджують інновації;
- 2) питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової;
- 3) кількість освоєних інноваційних видів продукції;

- 4) кількість впроваджених нових технологічних процесів (у т.ч. маловідходних та ресурсозберігаючих):
- 5) джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств[2].

В таблицях 1 та 2 наведені дані про показники інноваційної активності промислових підприємств України.

Таблиця 1. Динаміка впровадження інновацій на підприємствах України
2005-2015 рр.

Рік	Кількість інноваційно-активних підприємств, од.	Питома вага інноваційно-активних підприємств, %	Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од	З них питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації, %
2005	1193	11,9	810	8,2
2006	1118	11,2	999	10,0
2007	1472	14,2	1186	11,5
2008	1397	13,0	1160	10,8
2009	1411	12,8	1180	10,7
2010	1462	13,8	1217	11,5
2011	1679	16,2	1327	12,8
2012	1758	17,4	1371	13,6
2013	1715	16,8	1312	12,9
2014	1609	16,1	1208	12,1
2015	1729	17,3	723	15,2

Джерело: складено автором за даними [5].

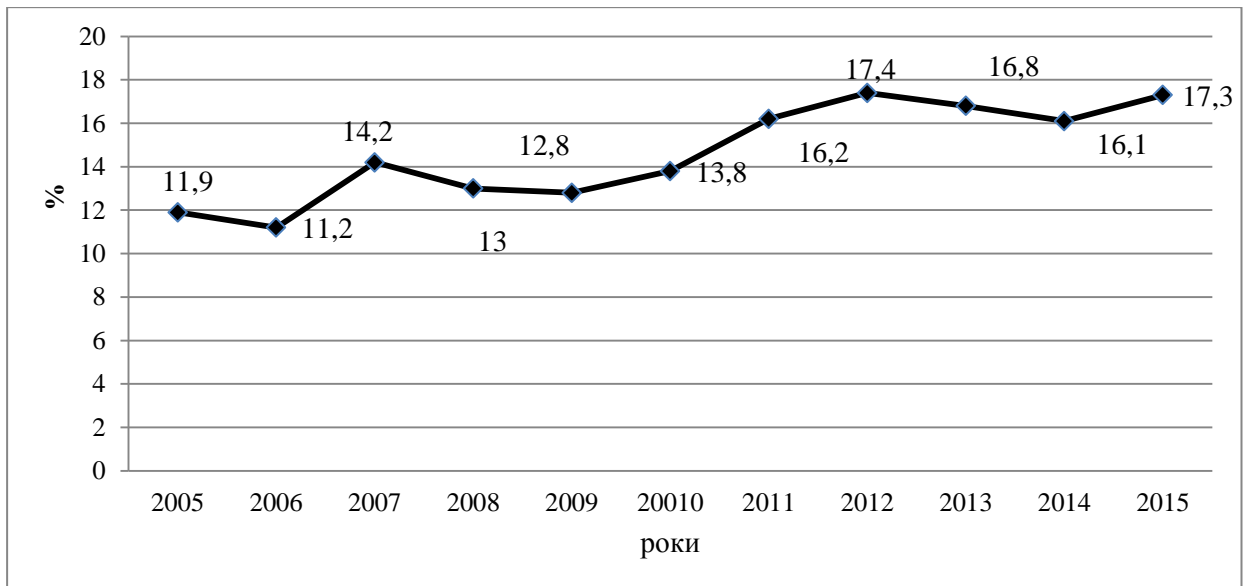

Рисунок 1 – Частка інноваційно-активних підприємств 2005-2015 рр.

Дані таблиць свідчать, що інноваційно-активними у національній економіці залишається дуже невелика кількість підприємств, не зважаючи на позитивну динаміку в окремі роки. Протягом 2005-2015 років частка підприємств, що займалася інноваціями, мала незначні зміни. Пік інноваційної активності припадає на 2012 рік (17,4%) , потім спостерігається незначний спад. У 2015 році частка інноваційно-активних підприємств досягає рівня 2012 року (17,3 %).

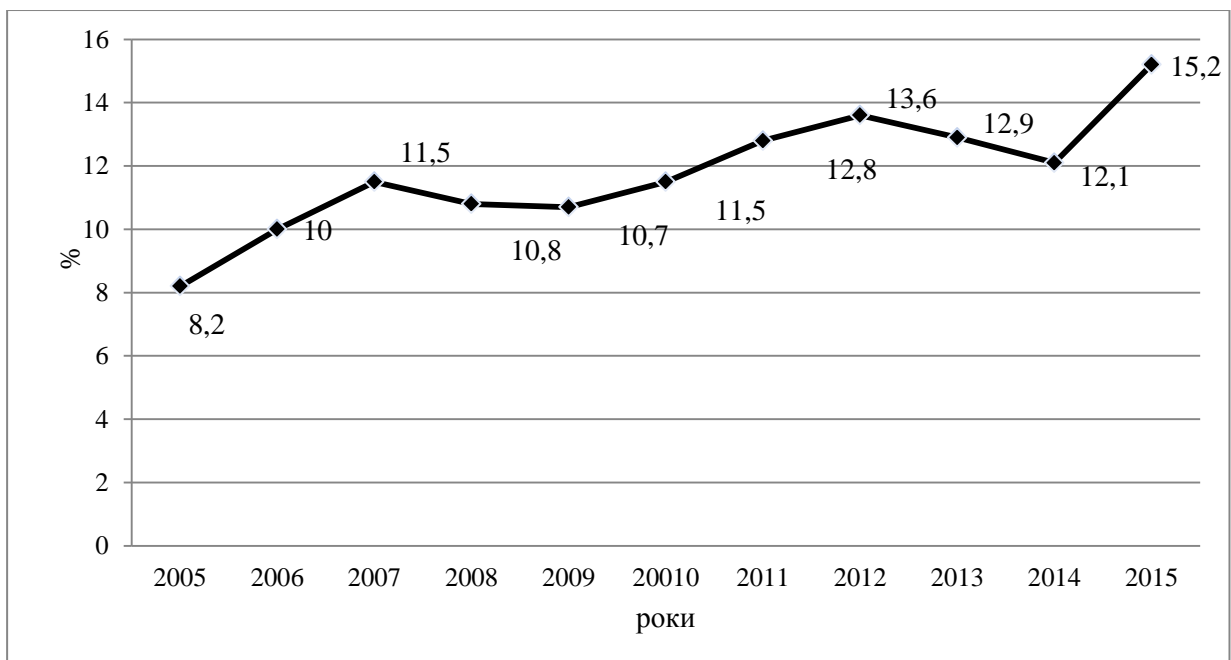

Рисунок 2 – Частка підприємств, що впроваджували інновації у 2005-2015 рр.

Аналізуючи динаміку активності промислових підприємств, що займалися впровадженням інновацій протягом 2005-2015 років, можна побачити, що пік активності припадає на 2015 рік (максимальна частка 15,2 %). Тобто, на протязі періоду 2005 – 2012 рр. спостерігався зріст активності впровадження інновацій на підприємствах (8,2% у 2005 році, самий низький рівень), і поступове зростання до 2012 року (13,6%). І після незначного спаду у 2013-2014 рр. активність підприємств у впровадженні інновацій зростає і досягає значення 15,2%.

Таблиця 2. Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України протягом 2005-2015 рр., (од.).

Роки	Впроваджено нових технологічних процесів	У т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції	З них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2005	1808	690	3152	637	6,5
2006	1145	424	2408	786	6,7
2007	1419	634	2526	881	6,7
2008	1647	680	2446	758	5,9
2009	1893	753	2685	641	4,8
2010	2043	479	2408	663	3,8
2011	2510	517	3238	897	3,8
2012	2138	554	3403	942	3,3
2013	1576	502	3138	809	3,3
2014	1743	447	3661	1314	2,5
2015	1217	458	3136	966	1,4

Джерело: складено автором за даними [5].

Українські підприємства потребують активного впровадження нових технологій, особливо матеріало- та енергозберігаючих. Однак представлені в таблиці 2 дані свідчать про те, що необхідних системних

змін не відбувається, оскільки кількість впроваджених нових технологічних процесів зменшується, навіть за досліджуваний період, а основним видом інноваційної діяльності залишається випуск інноваційної продукції, обсяг якої також є нестійким.

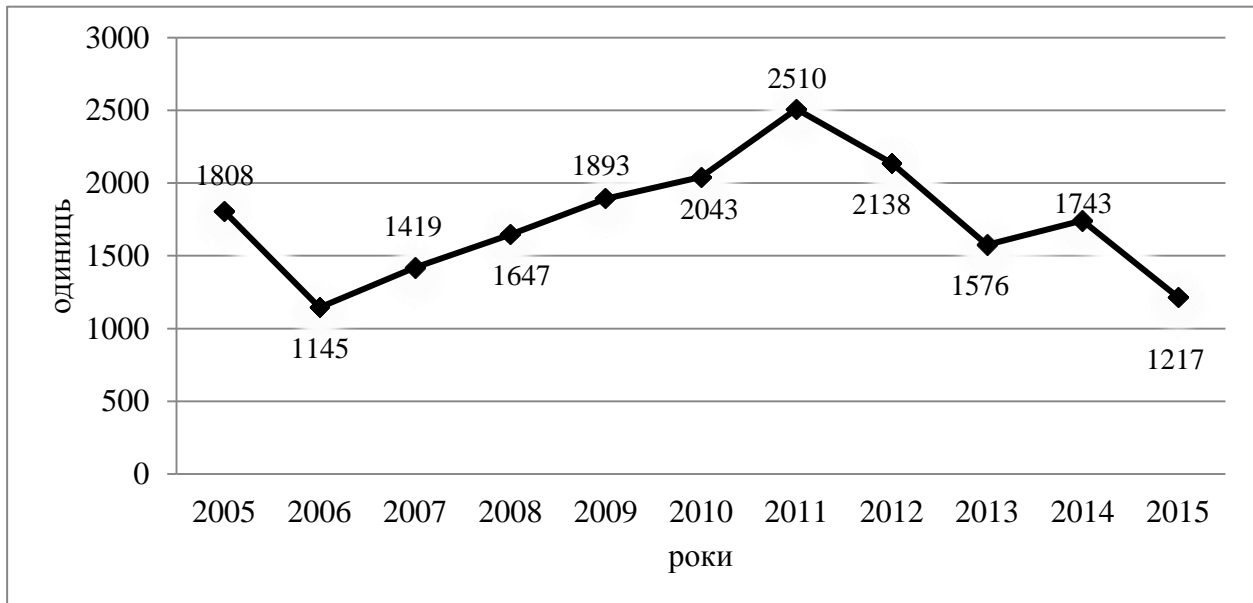

Рисунок 3 – Динаміка впровадження нових технологічних процесів на промислових підприємствах України за 2005 -2015 роки

Розглянувши дані по впровадженню нових технологічних процесів на промислових підприємствах за 2005 – 2015 роки, можна відмітити, що відбувалися незначні коливання в їх кількості, але пік припадає на 2011 рік і становить 2510 технологічні процеси. На жаль потім поступово відбувається зменшення активності по впровадженню нових технологічних процесів, найменше їх впроваджувалось в 2015 році, що склало 1247 технологічні процеси, що майже на 30 % менше порівняно з 2014 р. і майже вдвічі менше порівняно з 2011 р.

Аналіз обсягів освоєння виробництва інноваційних видів продукції на промислових підприємствах за 2005– 2013 роки показав, що найінтенсивніше відбувалось освоєння за 2011-2014 рр., а найбільше за 2014 рік, що склало 3661 видів продукції. У 2015 р. промисловими підприємствами України було освоєно виробництво 3136 видів нової

продукції, що майже в 1,5 рази більше ніж у 2010 р., коли було створено 2408 видів інноваційної продукції.

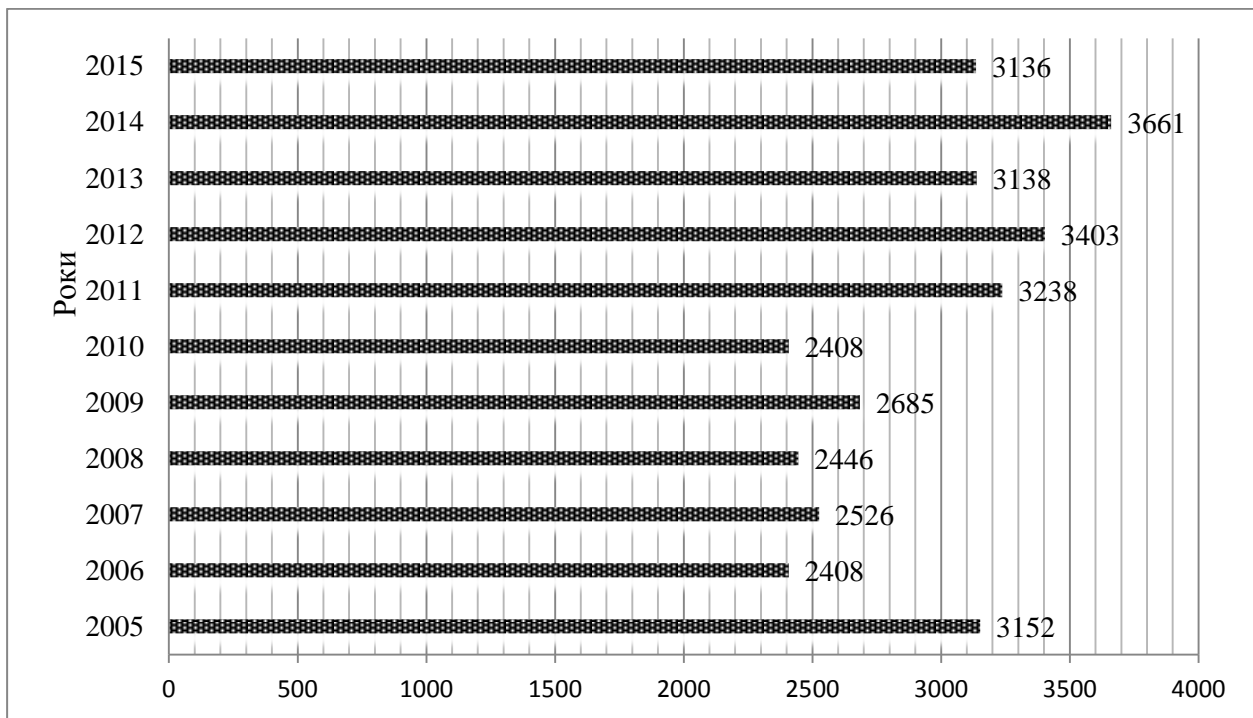

Рисунок 4 – Динаміка освоєння виробництва інноваційних видів продукції на промислових підприємствах України за 2005-2015 роки

Результативність інноваційної діяльності залишається низькою. Основним результатом інноваційної діяльності можна розглядати обсяг інноваційної продукції, яка реалізується підприємством. Зважаючи на представлені показники можна наголосити на погіршенні ситуації. Так, частка реалізованої інноваційної продукції за досліджуваний період була дуже низького рівня (6,5 – 2,5 %), однак знизилась ще більше до рівня 1,4%. Динаміка частки реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової показує, що найбільші сплески були в 2005-2007 та поступово знижувалась, досягнувши відмітки 1,4 % у 2015 році.

Все це свідчить про необхідність чіткої ідентифікації причин такого стану речей та визначення необхідних заходів, які дозволять змінити негативні тенденції у розвитку інноваційної діяльності українських підприємств.

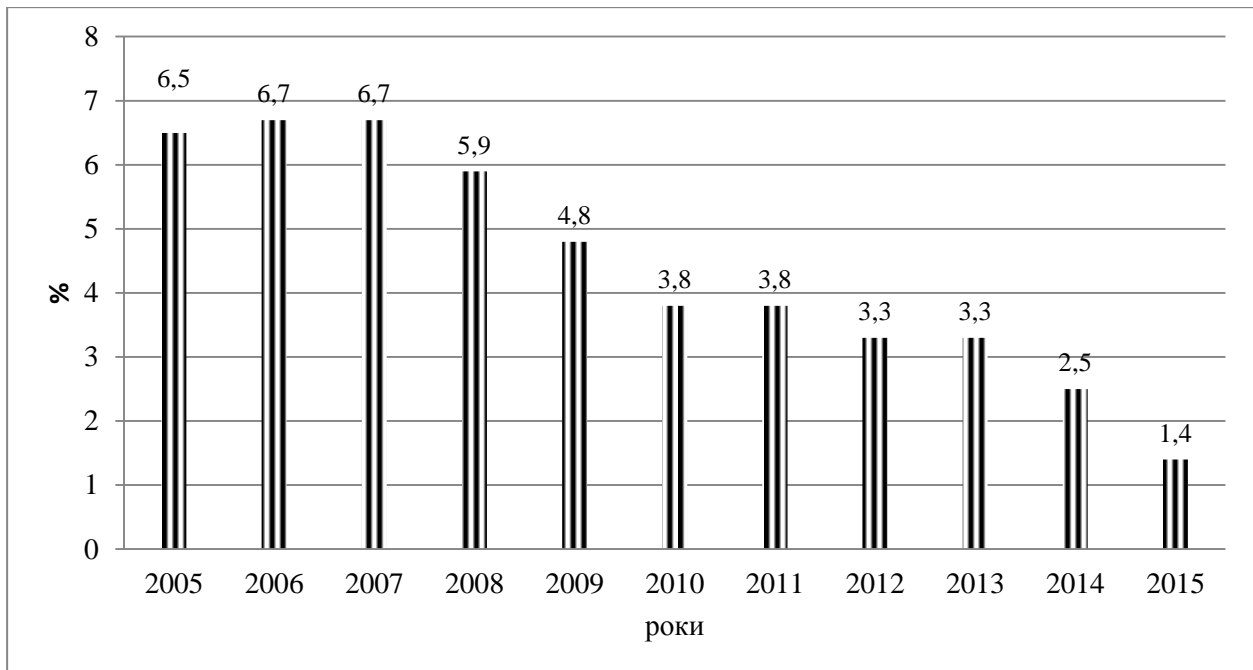

Рисунок 5 – Частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової за 2005 -2015 рр.

У контексті представлених показників необхідним є таке співвідношення: активізація процесів впровадження сучасних технологічних процесів, особливо, ресурсозберігаючих технологій, повинна стати основою нарощування обсягу випуску інноваційної продукції, а зростання доходів від її реалізації складе фінансову основу для активізації інноваційної діяльності у всіх формах та видах [4].

Отже, тенденції інноваційної діяльності останніх років засвідчують про наявність значних проблем та низький рівень розвитку інноваційної діяльності в Україні, що, в свою чергу, негативно відображається на конкурентоздатності продукції та розвитку економіки в цілому. Тож враховуючи ці факти необхідним та найважливішим є удосконалення механізму та збільшення обсягів бюджетного фінансування інновацій.

Серед джерел фінансування інноваційної діяльності можна виділити наступні компоненти:

- бюджетні кошти;
- іноземні інвестиції;
- власні кошти підприємств;

- кредитні ресурси, (табл.3).

Таблиця 3. Джерела фінансування інноваційної діяльності за 2005-2015рр.

Роки	Загальна сума витрат,	млн грн.							
		Власних	Питома вага, %	Державного бюджету	Питома вага, %	Іноземних інвесторів	Питома вага, %	Інші джерела	Питома вага, %
2005	57751,6	5045,4	87,7	28,1	0,49	157,9	2,75	520,2	9,0
2006	6160,0	5211,4	84,6	114,4	1,86	176,2	2,86	658,0	10,7
2007	10850,9	7999,8	73,7	144,8	1,33	321,8	2,97	2384,7	22,0
2008	11994,2	7264,0	60,6	336,9	2,81	115,4	0,96	4277,9	35,7
2009	7949,9	5169,4	65,0	127,0	1,6	1512,9	19,03	1140,6	14,4
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,03	2411,4	29,97	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,04	56,9	0,40	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,6	224,3	2,0	994,8	8,67	2925,6	8,1
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,26	1253,2	13,10	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	84,9	344,1	4,47	138,7	1,80	672,8	8,74
2015	13813,7	4342,7	97,2	55,1	0,4	58,6	0,42	273,0	1,98

Джерело: складено автором за даними [5].

На підставі проведеного аналізу слід зазначити, що в структурі фінансування інноваційних процесів на підприємстві переважають власні кошти підприємств. Так, у 2015 році частка власних коштів підприємств України в загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності становила 97,2 %, а у 2011 р. – 59,4 %, найменший показник. Позитивною тенденцією стало різке збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності за рахунок іноземних інвесторів у 2009-2010 рр. (майже в 13 разів порівняно з 2008 р., або на 1397,5 млн. грн.). Можна відмітити, що фінансування іноземними інвесторами інноваційної діяльності вітчизняних підприємств демонструє значні коливання від 2411,4 млн грн. у 2010 р. до 56,9 млн грн. у 2011р., потім зростання фінансування до 1253,2 млн. грн. у 2013 р., і значний спад у 2015 р. - 58,6 млн грн. Це свідчить про несприятливий інвестиційний клімат в країні, та низький рівень

інвестиційної привабливості інноваційних процесів для зовнішніх інвесторів. Також негативна тенденція спостерігається у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств за рахунок бюджетних коштів. Так, у 2015 році бюджетні кошти складають лише 0,4 % від загальної суми. Тобто, держава відіграє незначну роль в підтримці інноваційної діяльності України, і це основною проблемою активізації інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, сучасні тенденції інноваційного розвитку останніх років засвідчують про наявність значних проблем та низький рівень розвитку інноваційної діяльності в Україні, що в свою чергу, негативно впливає на конкурентоздатність продукції та розвиток економіки в цілому.

Тому пріоритетним завданням державної політики на сучасному етапі має бути модернізація національної промисловості на основі активізації інноваційних процесів, повноцінного використання її потужного науково-технологічного потенціалу. Сьогодні необхідним є здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, кваліфікований персонал, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості.

Проблема активізації інноваційної діяльності промислових підприємств з проголошенням Україною євроінтеграційного курсу набуває особливої актуальності. Без інноваційної переорієнтації державної політики, без підвищення інноваційної активності промислових підприємств неможливо досягти основної мети економічного регулювання – підвищення ефективності та конкурентоспроможності промислового

виробництва [2]. Тому подальші дослідження будуть присвячені обґрунтуванню та розробці дієвого механізму активізації інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Література

1. Андрощук Г.О. Інноваційна діяльність в Україні: економічний механізм стимулювання / Г.О. Андрощук // Інтелектуальна власність. — 2000. — №12. — С.23—28.
2. Бондаренко А.М. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємств / А.М. Бондаренко // Молодий вчений – 2015. №2(17) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua>
3. Інвестування української економіки: Монографія / За ред. А. І. Сухорукова. – К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. – 440 с. – С.
4. Касич А.О. Інноваційна активність підприємств України: динаміка, проблеми та шляхи вирішення / А.О. Касич // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. - №22 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://er.knutd.com.ua>
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References:

1. Androshchuk G.A. Innovative activity in Ukraine: economic mechanism of stimulation / G.A. Androshchuk // Intellectual property. - 2000. - No. 12. - Page 23-28.
2. Bondarenko A.N. Ways of activization of innovative activity of the enterprises / A.M. Bondarenko // the Young scientist - 2015 No. 2 (17) [An electronic resource]. - Access mode: <http://molodyvcheny.in.ua>

3. Investment of the Ukrainian economy: The monograph / Under the editorship of A.I. Sukhorukov. - M.: National Institute of problems of the international security, 2005. - 440 pages - Page.
4. Kasich A.A. Innovative activity of the enterprises of Ukraine: dynamics, problems and solutions / A.A. Kasich//Investments: practice and experience. - 2016. - No. 22 [An electronic resource]. - Access mode: <http://er.knutd.com.ua>
5. Scientific and innovative activity in Ukraine [An electronic resource]. - Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>